

**Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem
Zsidó Vallástudományi Doktori Iskola**

Tézisfüzet

Az értekezés címe:

Tradicionalitás és innováció

— a vallástudomány és a neveléstudomány határán —

a zsidó nevelésben

A jelölt neve:

Tóth Andrea

Témavezetők:

Dr. habil. Trencsényi László

Dr. Fényes Balázs

Budapest

2015

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. A kutatás célja és meghatározása.....	6
3. A témára vonatkozó szakirodalom.....	7
4. A kutatás hipotézisei	8
5. A kutatási módszerek	9
6. A kutatás eredményei.....	13
7. A kutatás továbbfejlesztése.....	16
8. Abstract	17
9. Curriculum Vitae	26
10. Publikációs jegyzék	28

1. Bevezetés

A kutatásom során sokat segítettek azok a gyakorlati tapasztalatok és ismeretek, amelyeket gyakorló pedagógusként szerezhettem.

Az értekezés címében feltüntetett *innováció* szót ezúton szeretném megmagyarázni. Változó világunkban az értékek változásának a tanúi is lehetünk. Vannak olyan értékek, amelyek „eltűnnek” a modern, technikai vívmányokkal teli világunkban és vannak olyan értékek, amelyek *igazgyöngyként* fennmaradtak, „túlélnek” évezredekkel és nem „sodródni el” a történelem viharában. Az értékek tengerében alámerültem és szerettem volna ezeket az *igazgyöngyöket* a felszínre hozni.

A zsidó vallási nevelés sokáig családi körben történt, az *intézményes nevelés* csupán kiegészítette az „*otthon hallottakat*”. A zsidó nevelés alapja a Tóra törvényeinek a betartása, az imák és az ünnepek megtanítása nemzedékről-nemzedékre.

Az asszimiláció során a zsidó gyermekek nevelése hasonlított a nem-zsidókéra. Az ortodox zsidók külön intézményeket létesítettek, hogy megőrizzék a zsidó vallási hagyományt és távol tartsák magukat az „*idegen*”, nem-zsidó kultúrától. *Szász Antónia* gondolataival egyetértek, amelyek arról szólnak, hogy a *hagyományos* (orthodox vagy konzervatív),

illetve a *progresszív* felfogás érték és normarendszerben sok tekintetben különbözik egymástól, ezáltal különbözőek az értékpreferenciák is. Ez lehet az oka, hogy bizonyos tetteket és normákat (törvényeket, előírásokat, kötelezettségeket) a két "*tábor*" eltérőképpen ítélni meg és ítélni is meg. Ez a megítélés szubjektív értékítéletük. A különféle irányzatokat nem minősíthetjük, és nem ítélni meg objektíven és általánosságban a normarendszereiket, értékrendjüket, életformájukat és cselekedeteiket. Nem mondhatjuk, hogy az egyik jobb vagy rosszabb, mert a "*jó*" és "*értékes*" mindig valamilyen megfelelést jelent valamely normarendszer elvárásainak. Minden esetben az adott társadalmi és normatív kontextus határozza meg, hogy milyen minősítést kap egy cselekedet. „¹

Számomra az *érték* fogalmának a meghatározásai közül *Prof. Bábosik István* meghatározása a legkifejezőbb:

„Az érték általában olyan produktum, amely kettős funkciót tölt be. Egyrészt hozzájárul a szűkebb és a tágabb emberi közösségek fejlődéséhez, tehát egy határozott közösségfejlesztő funkcióval; másrészt elősegíti az egyén fejlődését; azaz individuális fejlesztő funkciót is betölt. „²

---

¹ SZÁSZ, 2008, 103-104. p. In.: *Értékek és normák interdiszciplináris megközelítésben* (szerk.: S. Nagy-Orbán), Budapest. Gondolat. 2008.

² BÁBOSIK, 1999, 11-12. p.

A kutatásomban a zsidó hagyomány és vallás szerinti nevelési alapelveket, értékeket szerettem volna bemutatni és ezeknek a jelenlétét megvizsgálni egy mai zsidó iskolában.

Az könnyen belátható, hogy a zsidóság története két szálon futott. Az európai, magyarországi zsidóság nehéz feltételek mellett örködött erkölcsi, nevelési értékei felett, másfelől törekedett ezen értékek közvetítésének legitím lehetőségeire intézményes, iskolai, iskolarendszerben elhelyezett keretek közt. A „*hagyományörzés*” és a sajátos „*szabadság küzdelem*” váltakozhattak, de folyamatosan kimutathatók. A munkám első és második részében nem volt szándékom a forráselemzés és a szövegekritika. A kutatói szándékom az volt, hogy megfelelő háttérrel biztosítsak a munkám harmadik részének. A zsidó vallási hagyomány pedagógiai tartalmú szövegrészeit mutatom be, a *TaNaCh*, a *Misna* és a *Talmud* textusainak a segítségével. Különböző „*tudatformák*” szerint a családfunkciókat vettem sorra, a vallás, a jog és az etika szemszögéből. Ezen szempontok szerint tanulmányoztam a Szentírást és a hozzákapcsolódó könyveket, magyarázatokat. Elsődleges kutatási célomnak tekintetem a zsidó pedagógiai egyediségeket kiemelő szövegrészek bemutatását. Ezen szövegrészek segítségével hiteles képet kaphatunk a korabeli zsidó nevelés és gondolkodásmód sajátosságairól. A pedagógiai szempontok alapján kiválasztott idézeteket, mintegy „láncra

fűzve” ismertetem. A *TaNaCh*, *Misna* és a *Talmud* gondolatait már sokféle szempont alapján kutatták és értelmezték. Szerettem volna a szövegeket egy új aspektusból, a nevelés szempontjából megvizsgálni. A Jozsef Káro által, a 16. században szerkesztett *Sulchán Áruch* és *Maimonides* gondolatainak a segítségével a tanító és tanuló személyiségeivel kapcsolatos elvárásokat, a tanulás módszereinek a sajátosságait és a tanházzal szemben támasztott követelményeket ismertetem. A zsidó imák és az ünnepek világát is pedagógiai aspektusból szemléltem.

Munkám harmadik, nagyobb fejezete egy több hónapig tartó kutatómunka eredménye.

2. A kutatás célja és meghatározása

A kutatásomban a neveléstudományi és a vallástudományi ismeretek „*metszéspontját*” szerettem volna megtalálni, annak a *nemes célnak* az érdekében, hogy egy új szemszögből vizsgáljam a *hagyományos ún. bibliai nevelési értékek* jelenletét egy hazai zsidó iskolában.

E munkámmal szeretnék a *holokauszt 70. évfordulójának* a méltó módon való megemlékezéséhez is hozzájárulni, mert szerintem sok az olyan jelenség, amely káros és a társadalom tagjai, valamint a felnövekvő nemzedék számára *torz* képet adnak a zsidóságról.

A tudomásom szerint, hazai zsidó oktatási intézményben eddig még nem készült ilyen jellegű kutatási munka.

A kutatási eredményeimmal szeretnék hozzájárulni a magyarországi általános neveléstudomány ismeretanyagának a bővítéséhez, és munkámmal hozzájárulhatok a formális keretek között zajló zsidó nevelés és oktatás jobb megismeréséhez.

A kutatás *gyakorlati eredménye* az iskolai zsidó nevelés és oktatás hatékonyságának a *lehetséges* növelése lehetne.

A *kutatás struktúrája* két nagyobb egységből áll:

1. *Elméleti kutatások*: szakirodalom és eredeti dokumentumok vizsgálata.
2. *Empirikus kutatások*: tanári interjúk és tanulói kérdőívek vizsgálata.

3. A témára vonatkozó szakirodalom

A két tudományterület megismeréséhez különböző *szakirodalmi háttérrel* használtam, dolgozatomban igyekeztem szem előtt tartani a vallástudomány és neveléstudomány sajátos, az adott tudomány jellegéből adódó *speciális* szakirodalmi forrásokat.

4. A kutatás hipotézisei

1. A *TaNaCh*, a *Misna* és a *babiloniai Talmud* textusainak az értelmezésének lehetősége *egy sajátos nézőpont*, amely a vallástudomány és a neveléstudomány *összekapcsolódásából* jön létre.

2. A két tudományterület találkozási pontjainál megtalált zsidó nevelésre és oktatásra vonatkozó gondolatok alapján felállítható egy *értéklista*, amely a rabbinikus forrásokból származó *értékeket* tartalmazza és ezen értékek beépíthetők a *civilizált világ* általánosan elfogadott *értékrendjébe* is.

3. A kutatás vizsgálja, hogy ezen *értéklistán* szereplő *értékek* hogyan épültek be a *mai intézményes zsidó nevelés és oktatás területén*.

4. Feltételezhető volt, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájának az *elemi tagozatán dolgozó Kollégák zsidó nevelés iránti elkötelezettsége* mérhető.

5. Feltételezhető volt, hogy a Budapesti Zsidó Hitközség iskolájának az *elemi tagozatán tanuló diákok zsidósággal kapcsolatos attitűdjei*, a *vallás tanulás iránti érzékenységük és motiváltságuk* is mérhető.

6. A kutatási eredményeimmel bizonyítani szerettem volna azt az előzetes feltételezésemet, hogy az elemi tagozatos gyermekek zsidóságra neveléséért és az *értékrendjük* kialakításáért a *családi* és az *intézményes nevelés* egyforma arányban felelősek.

5. A kutatási módszerek

A kutatás *alkalmazott kutatás*, amelynek során a zsidó *neveléseméleti fogalmak gyakorlati jelenlétének* a meglétét kutattam egy hazai zsidó iskolában.

Minden tudományterületre *sajátos* kutatási módszerek a jellemzőek. Dolgozatomban két tudományterületen végeztem a kutatói munkát és ennek megfelelően alkalmaztam a kutatási módszereimet is.

Munkámban a *deduktív kutatási stratégiának* megfelelően a zsidó valláshoz kapcsolódó textusokból olyan *értéklistát* állítottam össze, amelynek a meglétét kutattam a mai pedagógiai gyakorlatban, tehát az elmélettől jutottam el a gyakorlatig.

A kutatásom során *feltáró és feldolgozó módszereket* egyaránt alkalmaztam.

A feltáró módszerek közül:

1. Az iskolai dokumentumokat a szövegelemzés módszerének a segítségével elemeztem.
2. A pedagógusokkal készített interjúk során, amelyek a szóbeli kikérdezés módszeréhez tartoznak a kutatást segítő információkat kaptam.
3. A tanulókkal felvett kérdőívek felvétele során, amelyek az írásbeli kikérdezés módszeréhez tartoznak a kutatást segítő információkat szerezhettem.
4. A tanulói értéklista eredményeinek a feldolgozásához kvalitatív módszerek közül a delphoi módszert is alkalmaztam. E módszer lényege az, hogy az Iskolavezetőség és az osztályfőnöki munkaközösség tagjait szembesítettem a kapott eredmények egy részével. A visszajelzéseiket is felhasználtam az adatok elemzésekor.

A feldolgozó módszerek közül:

A tanári interjúkat és a tanulói kérdőíveket statisztikai módszerek segítségével dolgoztam fel, mint a hipotézisekből kitűnik, egy értékközpontú világnézet- és hagyományrendszer illetve egy nevelési szisztéma egybevetésére az értékek világának elemzése látszott a legcélravezetőbbnek.

Ezért a vallástudomány eredményeit feldolgozó fejezet fókuszába egy abból kikövetkeztethető ún. *értéklistát* állítottam fel.

Ezek után e lista elemeinek a meglétét, a hiányát, és a dinamikáját kíséreltem meg elemezni:

- 1.) néhány, de a teljességre nem törő jellegzetes példán, illetve
- 2.) a modern magyar iskolarendszer szerves elemét képező, zsidó identitású pedagógiai műhely, a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola elemi tagozatán készített empirikus adatfelvételekre támaszkodó esettanulmánnyal.

A kutatási módszeremben meghatározónak tartottam, hogy az *értékekkel* műveleteket végezzek. A bevezető, áttekintő fejezet alapján képeztem meg egy értéklistát. Ezután e listához következetesen rendeltem hozzá a történeti ("*Híd*" című) fejezet alfejezeteinek érték elemző rész-konklúzióit. Végül az iskolai (empirikus) esettanulmány kérdéseinek itemjeiben is ezen értéklista elemeinek a meglétét, az erősségének, és az ismertségének a fokozatait kerestem. Az összefoglalóban e három értékrendszer elemeit vonatkoztattam egymásra. Mindennek célja alapvetően a kutatás fő, érdemi és teljességgel eredeti eredményeként egy adott, mai iskola (Scheiber Sándor

Gimnázium és Általános Iskola elemi tagozata) működésére vonatkoztatható elemzéshez nyerhető egzakt adatrendszer volt.

Az elemi tagozaton tanító összes Kollégámmal készíthettem interjút 2014. április és május hónapjában, összesen 39 interjúalanyom volt. Felkerestem az iskola könyvtárosát, fejlesztőpedagógusát és pszichológusát is. A tanári interjúk során 41 kérdést tettem fel az interjúalanyaimnak. Ezen kérdések a tartalmuk szerint az alábbiakban csoportosíthatóak:

1. Általános adatok (háttérváltozók): 1-12. kérdésig
2. A Scheiber-iskolához való kötődésre jellemző dolgok:
13-33. kérdésig
3. A zsidósághoz (zsidó hagyományhoz, kultúrához, valláshoz, az iskola meghatározó eszmeiségéhez) fűződő viszonyról szóló adatok: 34-41. kérdésig

A tanulói kérdőíveket az elemis diákok 2014 májusában töltötték ki. Az elemi tagozathoz nyolc osztály tartozott. Az 1-4. osztályig egy-egy osztály, az 5-6. évfolyamon két- két osztály tanult. A kérdőívek kitöltésekor 144 tanuló volt jelen és 9 fő hiányzott. A tanulói kérdőívek kérdéseivel a tanulók zsidósághoz való viszonyát több aspektusból is vizsgáltam. A tanári és a tanulói vizsgálat után felkerestem az intézmény világi és az egyik vallási vezetőjét, hogy őket is megkérdezzem a kutatási

eredményeimmel kapcsolatosan. Így a vizsgálati mintába összesen 39 fő pedagógus, 144 fő tanuló és 2 fő intézményvezető került.

6. A kutatás eredményei

A pedagógusok feltételezhető értékrendje/érték-vállalása és a tanulók értékrendje/érték-vállalása között az alábbi „*értékek*” tekintetében volt szembetűnő a különbség:

- Hangsúlyosan magasabb százalékot kapott a pedagógusoknál a *zsidó közösség összetartóerejének a fontossága, a közösség tagjainak segítése*, mint a tanulóknál.

- Közel egyformán alacsony százalékot kapott, mindkét csoportban a *mindennapi imádkozás fontossága*.

- A tanulók értékrendjében/érték-vállalásában kimagaslóan magasabb százalékot kapott a *gyermekvédelem, a tanítók, a tanárok tisztelete, a szülők tisztelete, az idősek gondozása, a betegek látogatása, a szegények segítése, adományozás, a rágalmazás elítélése, a természet védelme és az állatok védelme*, mint a pedagógusoknál.

- A kutatásból is látható, hogy az elemi tagozatos diákok értékrendje nagyon színes és nagyon gazdag, lehet rá építeni. *Pedagógiai feladatunk, tudatosítani a tanulóinkban, hogy az Általuk magas százalékban választott értékek mindegyike magában hordozza a zsidó hagyomány és a közösség összetartóerejét.*

- Az empirikus kutatás alapvetően helyes úton járónak mutatja be a Scheiber Sándor iskola elemi tagozatán zajló oktató és nevelő munkát. Az iskolai Pedagógiai program hitelesen tükrözi vissza a fenntartó és az iskolavezetés törekvéseit, értő figyelmet fordít a társadalmi környezetre. Az iskola Házi rendje, Pedagógiai programja, Szervezeti – és működési szabályzata a civilizált társadalmi értékek mellett a zsidó vallás és hagyomány értékeinek átadásának a fontosságát tekinti az iskolai nevelő és oktató munka elsődleges céljának.

- A kutatási eredményeim is bizonyítják, hogy a *vallástan* valójában egy *életmód* és a valláshoz nem kötődő (vallási vagy egyéb okok miatt) tanulókat nehezebb a zsidóságra is tanítani. Ez a probléma az iskola *befogadó jellegéből* adódik (ami egyfelől pozitív is), erről a nehézségről (amely nem kizárólag a zsidó oktatásra-nevelésre korlátozódik) az interjúk

során több Kollégám is tett említést. Ezzel is magyarázható, hogy:

1.) a mindennapi imádkozás vagy a zsidó ünnepek fontossága nem szerepeltek „*dobogós helyeken*” a tanulói válaszokban

2.) valamint, a *civilizált társadalom értékei*, amelyek nem csupán a zsidósághoz kapcsolódnak (vagyis az értéklistán szereplő többi érték) a pedagógusi és a tanulói válaszokban is hangsúlyosabban voltak jelen.

- A gyerekek életkori sajátossága, érdeklődése és érettsége (pl. az állatok iránti kiemelt, túláradó szeretet) egyfelől, magyarázza a tanulók és a pedagógusok ezen érték választásában is megmutatkozó érzékelhető különbséget. Fontos magyarázó elvnek tekintem a családok és az iskola értékhangsúlyai közti különbséget (ahogy erre a munkám hipotézisben is utaltam).

- Az iskola Pedagógiai programban leírtak is alátámasztják az észrevételemet: „*Az 1-6. évfolyamon a családdal együttműködve a nevelésnek alapozó jellegűnek, épülőnek kell lennie, különösen, hogy az elemi első négy évfolyama iskolaotthonos rendszerben működik.*”³

---

³ Pedagógiai program 2.2.

Az iskolai esettanulmány nem minősítő jellegű, hanem elemző. A személyiséghez fűződő jogok figyelembevételével, a pedagógus Kollégáimmal interjúk szövegét teljességében nem idézem, minden dokumentumot, a kérdőíveket is saját kutatói archívumomban őrzöm. Természetesen az egyes adatfelvételeknél a kérdésfeltevésben az egybevethetőségre törekedtem, ezeket az egybevetéseket az elemzésben jelzem is.

7. A kutatás továbbfejlesztése

A kutatás során választ kaphattam a kutatás céljaira és a hipotézisekre. Tartalmilag és módszerileg is e kutatás továbbfejleszthető. Megfelelő támogatottság mellett szeretném a kutatói munkámat folytatni.

8. Abstract

As a teacher of Judaism and Pedagogy getting to know the culture of Jewish people and researching the nature of Jewish education is close to my field of interest. „What are those values that we should pass on to our students during their education and teaching?” I think this question is even more timely these days, since I fear for the growing up generation as a teacher and as a mother in this world full of extreme views, offering *false* values. I am convinced that our striving for *real, true values* can only be reached by education and teaching which conveys the right values.

I started my research in 2003, the aim of which was to investigate the values of the traditional Jewish teaching and education in the field of today's Jewish teaching and education; I mixed my pedagogy knowledge from the faculty of Pedagogy of Eötvös Loránd University with the knowledge obtained at Doctoral School of Jewish Theological Seminary - University of Jewish Studies. As a researcher I wanted to find the „*intersection*” of the pedagogical and religious scientific knowledge in favour of the *noble target* to investigate the presence of the *traditional so-called biblical educational values* in a domestic Jewish school from a new point of view.

I thought I would like to contribute to the commemoration of the 70th anniversary of the *Holocaust* with dignity with this work of mine, as in my opinion we can see many phenomena which are harmful and give a *false picture* of Jewry for the members of the society and the growing up generation.

The practical experience and knowledge gained during my fifteen years as a practising teacher, and the national and international (mainly Israeli) trainings and conferences helped in my work.

I would like to explain the word *innovation* in the title of my dissertation. We can be the witnesses of the changing values in our changing world. There are values which disappear in our world which is full of modern technical achievements, and there are ones which survive thousands of years as *pearls*, and do not float away in history. I subbed in the sea of values and wanted to dredge these *pearls*. The Jewish religious education took place in the family for a long time, *the institutional education* only completed the *one from home*. The base of the Jewish education is observing the rules of the Torah, and teaching the prayers and holidays from generation to generation.

During assimilation the education of Jewish children was similar to the one of non-Jewish children. The orthodox Jews founded separate institutions to keep the religious tradition and to keep away from the *gentile*, non-Jewish cultures. I agree with the thoughts of *Antónia Szász*, which say that the *traditional* (the

orthodox or conservative), and the *progressive* approach differ in values and norms in many ways, hereby the value preferences differ as well. This can be the reason that certain deeds and norms (laws, rules, obligations) can be judged and are judged by the two „*groups*” distinctly. This is their subjective value judgement. We cannot grade the different wings objectively, we cannot judge their norms, values, their lifestyle and deeds objectively and as a general rule. We cannot say that one of them is better or worse, as „*good*” and „*valuable*” always means some kind of parity to the requirements of one of the norms. It is the social and normative context in every case that defines what classification the deed gets.” (SZÁSZ, 2008, 103-104. p.In: *Értékek és normák interdiszciplináris megközelítésben* (edited: S. Nagy-Orbán), Budapest. Gondolat. 2008)

Prof. István Bábosik’s definition for the notion *value* is the most expressive for me:

Value is usually such an intellectual product which performs a double function. On the one hand it contributes to the development of the narrower and wider human communities, so it functions as a definite community developer; on the other hand it helps the personal development; so it functions as an individual developer.” (BÁBOSIK, 1999, 11-12. p.)

I wanted to introduce the education principles and values according to the Jewish tradition and religion and to examine their presence in a present-day Jewish school.

In my research method I found it determining to perform operations with *values*. According to the introductory, overview chapter I modelled a list of values. After that I assigned the value-analyzing part-conclusions of the historic („*Bridges*”) chapter’s sub-chapters to this list consistently. Finally I searched the existence of the elements of the list of values, and the stages of its strength and notoriety in the items of the scholastic (empirical) case-study questions. I referred the elements of these three value systems to each other in the summary. The aim of this all was an exact data system for analyzing and referring to the operation of a present-day’s school (Scheiber Sándor Elementary School of Scheiber Sándor Elementary and Secondary School) as the main, substantive and totally unique result of the research.

It is easily foreseeable that there were two strands in history of the Jewry. The European, Hungarian Jewry kept guard over their moral and educational values with difficult conditions, on the other hand they strained after the legitimate possibilities of mediating these values in institutional, scholastic way and in the school system. „*Keeping tradition*” and the specific „*freedom striving*” could alternate, but they are traceable continuously. I

did not intend to do source analysis and text criticism in the first and the second chapter of my work. My researcher intention was to assure appropriate background for the third chapter of my work. I introduce the pedagogic text parts of the Jewish religious tradition with the help of texts of *TaNaCh*, *Misna* and the *Talmud*. I took the different family functions one after another according to the different forms of consciousness from religious, legal and ethical point of view. I examined the Holy Scripture and the related books and explanations according to these viewpoints. My primary research target was to introduce texts highlighting the Jewish pedagogic uniquenesses. With the help of these texts we can imagine the features of the contemporary Jewish education and way of thinking. I introduce the texts chosen pedagogically „stitched on a chain”. The thoughts of *TaNaCh*, *Misna* and the *Talmud* have already been researched and explained in many respects. I wanted to examine these texts from a *new viewpoint*, from the viewpoint of education. With the help of the *Sulchan Aruch* edited by Jozsef Káro in the 16th century and with the help of the thoughts of *Maimonides* I reviewed the expectations from the teacher and the student, the particularities of the method of learning and the requirements from the school. I contemplated the world of Jewish prayers and holidays from pedagogic aspect.

The third, bigger chapter of my work is the result of a several months' research period. I could interview all of my Colleagues

teaching in the elementary school in April and May 2014, I had 39 interviewees altogether. I asked the librarian, the developer teacher and the psychologist of the school, as well. During the teacher interviews I asked 41 questions from my interviewees. These questions can be grouped according to their content as hereinafter:

1. General data (background variables): Questions 1-12
2. Things typical of the attachment to Scheiber school: Questions 13-33
3. Data about the attachment to the Jewry (Jewish tradition, culture, religion, the determining ideals of the school): Questions 34-41

The pupil questionnaires were filled in by the elementary pupils in May 2014. There are eight classes in the elementary school. 1-1 class from grade 1-4, and 2-2 classes from grade 5-6. There were 144 pupils present during filling in the questionnaires, 9 were absent. I examined the relation of pupils to Jewry from more aspects with the help of the pupil questionnaires. After the student and teacher survey I saw the secular director and one of the religious directors about my research results, and to ask them about

these results. Thus 39 teachers, 144 pupils and 2 institution leaders got into the survey sample.

The outstanding difference between the teachers' presumable values/values they identified with and the pupils' values/ values they identified with was in point of „*values*” hereinafter:

The importance of the *cohesion of the Jewish community* and helping the members of the community got a significantly higher percentage among the teachers than among the pupils. The *importance of the everyday praying* got similarly low percentage in both groups. In the pupils' values/values they identified with *protection of children, respect of teachers, respect of parents, looking after old people, visiting the sick, helping the poor, donation, condemnation of defamation, protecting nature and animals* got significantly higher percentage than among the teachers.

It is apparent from my research that elementary pupils' values are very colourful, very rich, it is possible to rely on them. Our pedagogic task is to make pupils aware of the fact that the values chosen by Them involve the cohesion of Jewish tradition and Jewish community.

The empiric research shows the educational and pedagogic work in Scheiber Sándor Elementary School going on the right track. The school Pedagogic program reflects the efforts of the maintainer and the school leadership genuinely, it pays appreciative attention to

the social environment. The School Policy, Pedagogic program, Organizational and Operational rules regards passing on the civilized social values as well as the values of the Jewish religion and tradition as the primary aim of the educational work at school.

The results of my research prove as well that *Jewish studies* is a *lifestyle* in fact, and it is harder to teach those pupils Judaism, too, who are not attached to religion (for religious or other reasons). This problem is caused by the *receptive nature* of the school (which is positive on the one hand), and this problem (which is not confined solely to Jewish teaching and education) was mentioned by more Colleagues of mine. This may also explain that:

1, everyday praying and the importance of the Jewish Holidays were not among the „first places” in the pupils’ answers.

2, furthermore, *the values of the civilized society*, which do not only belong to the Jewry (namely the other values on the list of values) were present in a more emphatic way in the teachers’ and pupils’ answers.

The characteristic of the age-group of children, their interest and maturity (for example their affection for animals) on the one hand explains the perceptible difference between the teachers’ and the pupils’ this choice of value. I regard the difference emphasis on values between the families and the school as an important

explanatory principle (as I referred to it in the hypothesis of my work).

The sentences in the Pedagogic Program of the school support my remark: „In the grades 1-6 education should be founding natured, based, especially because the first four years of the elementary school operate in afternoon teaching system.” (Pedagogic Program 2.2.)

The school case study is not qualifying, but analytic. Taking personally rights into consideration I am not quoting the text of the interviews made with my pedagogue colleagues completely, I guard all the documents as well as the questionnaires in my research archives. Naturally, during the individual data collection I strived for collation at the formulation of the questions, I sign these collations in the analysis.

As far as I know, this kind of work has not been made yet in the domestic Jewish school. I would like to contribute to the expansion of the knowledge of the Hungarian general education, and I can contribute to becoming acquainted with the formal Jewish teaching and education. *The practical result* of my work could be the possible raising of effectiveness of the Jewish teaching and education at school.

9. Curriculum Vitae

**Név: Tóth Andrea
Eszter bász Gitl**

Születési hely, idő: Salgótarján, 1972.03.09.

Elérhetőség: andreatohbp@gmail.com

Szakképzettség: judaisztikatanár

pedagógia szakos bölcésztanár

Szakmai tanulmányok

OR-ZSE – Vallástudományi Doktori Iskola, doktorandusz

Eötvös Loránd Tudományegyetem – Pedagógia szakos
bölcész tanár (2003)

Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola – Pedagógia szak
(1999)

B.Y. Teacher's College – Canada, posztgraduális képzés
(1998)

Országos Rabbiképző Intézet – Pedagógium, Judaisztika tanári
szak (1996)

Munkahely

Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola:
elemi tagozat vallástan munkaközösség-vezető, vezetőtanár,
általános és középiskolai judaisztikatanár (1999-)

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem:
pedagógia-andragógia szakos óraadótanár (1999-)

Nyelvismeret

Héber

Angol

10. Publikációs jegyzék

Szabadidőmben a Nógrád megyei zsidóság történetét kutatom és a helyi zsidóságról megjelenő munkák létrejötténél segédkezem:

MEMENTÓ 1940–1945, Salgótarján és környéke zsidó mártírjainak az emlékére. Salgótarján. 5759. zsinagógai év. (Szerkesztő)

Fejér Lipót: Szécsényi izr. Hitközségi elemi népiskola története 75 éves fennállása alkalmából 1870–1925. Szerk.: Galcsik Zsolt. Hasonmás kiadás (Szécsény. 1926.), Szécsényi Honismereti Kiskönyvtár 9., Szécsény. 2000.

(A könyvben a zsidó oktatás történetéről írtam, 25–31. p.)

Dina Davidovich De Unikel: Visszatérés az életbe. Szécsény. 2001. (2. kiadás 2003.) (Társszerkesztő) Galcsik Zsolttal együtt gondoztam és szerkesztettem a művet.

Salgótarjáni Zsidótörténet. Szerk.: Pásztor Cecília. Nógrád Megyei Levéltár, Salgótarján. 2003. (2. kiadás 2004.) (Judaisztikai lektor)

Galcsik Zsolt – Tóth Krisztina: Szécsény felekezeteinek egyházlátogatási jegyzőkönyvei (1332–1950). Szerk.: H. Bakos Marianna. Szécsény Város Önkormányzata. Szécsény. 2004. (Judaisztikai lektor)

Zsidó neveléssel és oktatással összefüggő munkáim:

A Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola elemi tagozatos vallástan tantervét megírtam és összeállítottam. (Budapest. 2000.) A tantervhez Löwy Tamás főrabbi írta az előszót.

Részt vettem annak a „team”-nek a tevékenységében, amely munkájának az eredményeként az Oktatási Minisztérium engedélyezte, hogy a tanulók középszintű érettségi vizsgát tehetnek judaisztikából. (2004.)

Sommer László: Izrael képeslapjai az oktatás szolgálatában – Módszertani segédlet. Hatikva Bt. Budapest. 2005. (Judaisztikai lektor)

Eszter könyve (Oktatási segédanyag). B.ZS.H. Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola. Budapest. 2007. (Szerkesztő)

„Hászidur seli” – „Az én Imakönyvem” (Oktatási segédanyag)
B.ZS.H. Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola.
Budapest. 2007. (Szerkesztő)

Naomi Morgenstern: Úgy akartam repülni, mint egy pillangó.
Egy gyermek visszaemlékezése a holokauszt idejéről.
B.ZS.H. Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola –
MAZSIHISZ. Budapest. 2008. (Lektor)

Feladatlapok Mózes I. könyvéhez.
B.ZS.H. Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola.
Budapest. 2010. (Társszerző és judaisztikai lektor)

Magyar Zsidó Levéltár – Budapest: Tanítói névjegyzék
(adatrendezés, kiadványszerkesztés) (2011.)

Magyar Zsidó Múzeum – Budapest: Pedagógiai program
(Tervezet-társszerző) (2014.)

Körner András: Hogyan éltek? A magyar zsidók hétköznapi élete
1867-1940. Corvina Kiadó. 2013. (Recenzió, szerző)
http://www.tani-tani.info/egy_fontos_konyvrol (2014.)

Az izraeli oktatásról – sajtótükörben (Tanulmány, szerző)

http://www.tani-tani.info/az_izraeli_oktat%C3%A1srol (2014.)

Hogyan ne tanítsunk holokausztot? (Folyóirat cikk, szerző)

<http://nevelestudomany.elte.hu/index.php/2014/03/hogyan-netanitsunk-holokausztot/> (2014.)

Zsidó ismeretek varázsdoboza (Oktatóanyag, judaisztikai munkatárs) Megjelenés alatt.